

תמוז התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

תמידים ומוספים

לפרשת פנחס (על פי שיעורים של הרב אמנון בזק והרב יונתן גרוסמן)

הָאָחַד. מֵא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי, תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים:
כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנִסְכָּהּ, תַעֲשֶׂה-לָּהּ, לְרִיחַ נִיחֹחַ, אֲשֶׁה לָּהּ.
מִב עֲלֵת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם, פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לְפָנַי ה', אֲשֶׁר
אֲנֹעַד לָכֶם שְׁמָה, לְדַבַּר אֱלֹהֵיךָ שָׁם.

כלומר מתיאור קרבן התמיד בספר שמות נראה שקרבן התמיד הינו חלק מהגדרתו הבסיסית של המזבח, או לפחות של העבודה בו.

רש"י הירש לומד שהחזרה על קרבן התמיד בפרשתנו באה ללמד על משמעות נוספת של קרבן התמיד:

3. רש"י הירש בפרשתנו על קרבן התמיד:

"זה האשה – יש להשוות את האמור כאן לאמור בשמות כ"ט ל"ח. שם הכתוב בא לציין שקרבן התמיד מגשים את תכלית המזבח, ואילו כאן הוא דן במשמעות (קרבן) התמיד לתודעה הלאומית. ומבחינה זו מובלט כאן אופיו (של קרבן התמיד) כ"אשה" וכ"עולה". ההתמסרות לאש דת, לכח המאיר המזקק והמחיה של התורה, ומתוך כך התקדמות ועליה מתמדת אל ה' ולפסגת היעוד המותווה על ידו. "אשה" ו"עלה" – אלה הם שתי רעיונות היסוד שהתמיד בא לעורר בלב כל יהודי ולהפכם לנחלת כלל האומה.

ולשון "זה האשה" מורה ששני הכבשים, של שחר ושל ערב, הן קרבן אחד, אשה אחד, שאנו מבקשים בו את קרבת ה'. רעיון אחד ימלא את ליבנו יומם ולילה, שהרי אל אחד בורא יום ולילה ולו קנויות שתי צורות החיים, צד היום וצד הלילה של חיינו הארציים. שניהם כאחד מהווים יום אחד של חיינו, בחליפות עיתותיו הוא חלוק לשנים, ואף על פי כן הוא אחד. שני הכבשים המצטרפים לקרבן אחד מבטאים בחינה זו של היום, ודבר זה גם רמוז בלשון שנים ליום"

קרבנות המוספים:

כאמור, בנוסף לקרבן התמיד המוקרב בכל יום, ישנם קרבנות מיוחדים לשבתות ולחגים השונים. אלו מוקרבים לאחר תמיד של שחר (ועל כן, תפילת המוסף - שאנו מתפללים בשבתות ובחגים, ובאה כזכר לקרבן המוסף - נאמרת לאחר תפילת שחרית - הנאמרת כנגד תמיד של שחר).

אם נעקוב אחר קרבנות המוסף המוקרבים במועדים השונים, נגלה כי ישנם מספר מערכות בסיסיות של קרבן המוסף, דבר הרומז, ככל הנראה, על מספר

פרקים כ"ח-כ"ט בפרשתנו עוסקים בקרבנות הציבור המוקרבים במהלך השנה. הפרק כ"ח פותח בתיאור קרבן התמיד המוקרב בכל יום, ממשיך בקרבן מוסף המוקרב בשבת, ואחר כך עובר לקרבנות ראש חודש והמועדים על סדר השנה - פסח, שבועות, ראש החודש השביעי (ראש השנה) בלשון חז"ל (ובלשוננו), יום הכיפורים, סוכות ושמיני עצרת. בשיעור זה, ננסה להבין את המסרים אשר טמונים ברשימת קרבנות המוספים של כל מועד.

קרבן התמיד:

קרבן המוסף קרוי כך, על שום היותו נוסף לקרבן התמיד, המתואר במדבר כ"ח א'-ח':

1. במדבר כ"ח א'-ח':

א וַיְדַבֵּר ה', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. **ב** צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אֶת-קֶרְבְּנֵי לַחְמֵי לַאֲשֵׁי, רִיחַ נִיחֹחַי, תִּשְׁמְרוּ, לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ. **ג** וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֲשֶׁה, אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לָהּ: כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנַיִם לְיוֹם, עֹלָה תְּמִיד. **ד** אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד, תַעֲשֶׂה בַבֶּקֶר; וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי, תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים. **ה** וְעֲשִׂירֵית הָאֵיפָה סֶלֶת, לְמִנְחָה, בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כְּתִית, רְבִיעֵת הֵהִין. **ו** עֲלֵת, תְּמִיד הַעֲשִׂיָה, בְּהַר סִינִי, לְרִיחַ נִיחֹחַ, אֲשֶׁה לָּהּ. **ז** וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הֵהִין, לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד; בַּקֹּדֶשׁ, הַסֹּף נִסְךְ שֶׁכֶר לָהּ **ח** וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי, תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה, אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ. {פ}

כלומר בכל יום יש להקריב כבש אחד בבוקר ("תמיד של שחר") וכבש אחד בין הערביים ("תמיד של בין הערביים"). אלו הם הקרבנות אשר "פותחים" את המזבח ו"סוגרים" אותו. כלומר, שום קרבן לא קרב לפני תמיד של שחר, ושום קרבן לא עולה על גבי המזבח לאחר תמיד של בין הערביים (למעט חריגה מעניינת - קרבן הפסח).

למעשה כבר בציווי על אודות קידוש המזבח מצאנו את הציווי על הקרבת קרבן התמיד:

2. שמות כ"ט ל"ח-מ"ו

לח וְזֶה, אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ: כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לְיוֹם, תְּמִיד. **לט** אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד, תַעֲשֶׂה בַבֶּקֶר; וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי, תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים. **מ** וְעֶשְׂרֵן סֶלֶת בְּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית, רְבַע הֵהִין, וְנִסְךְ, רְבִיעֵת הֵהִין יָו לְכֶבֶשׂ,

מקביל לפרשתנו: שבת, פסח, שבועות, ראש החודש השביעי, יום הכיפורים, סוכות ושמיני עצרת (חסר רק ראש החודש, ועל כך נעמוד בע"ה בהמשך). פרשת המועדות שבויקרא כ"ג פותחת באופן הבא:

5. ויקרא כ"ג – פתיחת פרשת המועדות:

א וידבר ה', אל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. **ב** דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, מוֹעֲדֵי ה', אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ--אֵלֶּה הֵם, מוֹעֲדֵי. **ג** שֵׁשֶׁת יָמִים, תַּעֲשֶׂה מִלְאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ, כָּל-מִלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: שֶׁבֶת הוּא לְה', בְּכָל מוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם. {פ}

ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם, בְּמוֹעֲדָם. **ה** בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ--בֵּין הָעֲרָבִים: פֶּסַח, לְה'. **ו** וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה: שִׁבְעַת יָמִים, מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. **ז** בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא-קֹדֶשׁ, יִהְיֶה לָכֶם; כָּל-מִלְאכָתְךָ עֲבֹדָה, לֹא תַעֲשׂוּ. **ח** וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לְה', שִׁבְעַת יָמִים; בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ, כָּל-מִלְאכָתְךָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. {פ}

כלומר הפרשה פותחת בכותרת - "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי", ומייד אחר כך מזכירה את השבת ולאחר מכן חוזרת התורה ומביאה כותרת נוספת: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים", ומתחילה לפרט את המועדים.

ונשאלת השאלה לשם מה יש צורך בכותרת כפולה? הרמב"ן על האתר (רמב"ן, ויקרא כ"ג, ב) עונה על השאלה באופן הבא:

6. הרמב"ן, ויקרא כ"ג, ב:

"והזכיר השבת במועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש, שגם הוא יום מועד נקרא אותו מקרא קדש. ואחר כן הבדיל שאר המועדות ממנו, ואמר אשר תקראו אותם במועדים, כלומר באי זה יום מן השבוע שיגיעו בו, כי השבת קבוע הוא, ביומו יבא לא נצטרך לקרוא אותו במועדו. ועל דעת רבותינו (ת"כ פרשה ט ה), "אשר תקראו אותם במועדים", רמז לעבורים, שתקראו אתם להם מועדים:

והנכון בעיני כי פירוש מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי, על הזכירים למטה בפרשיות, בחדש הראשון וגו', ולכן חזר שם פעם אחרת, אלה מועדי ה', בעבור שהפסיק בענין השבת. והנה אמר, מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי במלאכת עבודה, אבל השבת תשמרו לעשות אותה שבת שבתון מכל מלאכה שבעולם, כי יזיור בשבת פעמים רבות. וירמוז עוד בכאן כי גם בבואו באחד מן המועדים לא תדחה לעשות בה אוכל נפש. וכמוהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות לה א ב), על המשכן וכליו אשר יזכיר בפרשה השניה, והפסיק בשבת, ששת ימים תעשה מלאכה וגו' (פסוקים ב-ג), וחזר ואמר (שם פסוק ד) זה הדבר אשר צוה ה' קחו מאתכם תרומה, והיא המצוה הראשונה, בעבור שהפסיק בה הוצרך לחזור ולהתחיל בראשונה:

וראיה לפירוש הזה, שלא הזכיר בשבת "והקרבתם אשה לה" כאשר יזכיר בכל מועד ומועד, ואמר בסוף הפרשה (פסוקים לו לח) אלה מועדי ה' וגו' מקראי

מערכות של חגים. כלומר, קורבנות המוספים יכולים להוות צוהר דרכו ניתן להתבונן ולבחון את לוח השנה היהודי עם החגים השונים אשר בו.

תחילה נסכם את קורבנות המוספים בכל אחד מהמועדים:

4. קורבנות המוספים בכל אחד מהמועדים

שער חטאת	פרים	אילים	כבשים	
			שנים	שבת
אחד	שנים	אחד	שבעה	ראש חודש
אחד	שנים	אחד	שבעה	חג המצות
אחד	שנים	אחד	שבעה	שבועות
אחד	אחד	אחד	שבעה	ראש השנה
אחד	אחד	אחד	שבעה	יום הכיפורים
אחד	אחד	אחד	שבעה	שמיני עצרת
אחד	שבעה - שלשה עשר	שנים	ארבעה עשר	סוכות

מעיון בטבלה עולה כי ישנן שלוש מערכות שונות של קורבנות המוספים:

השבת עומדת בפני עצמה מבחינת קורבנות המוספים, כי מוסף השבת כולל שני כבשים בלבד (כלומר קורבן התמיד הבסיסי מוכפל בשבת), אך לא מוקרבים בשבת אילים או פרים. עובדה זו מלמדת אותנו שהשבת היא אמנם מחלק ממערך הזמנים המקודשים, אך נפרדת משאר מועדי השנה. ועל כך נעמד ביתר הרחבה בתחילת השעור.

המשותף לכל קורבנות המוספים שבכל החגים הוא שבעה כבשים ואיל אחד (למעט חג הסוכות), אולם, מספר הפרים בקרבן המוסף מחלק את שאר החגים לשתי קבוצות בסיסיות:

- ראש חודש, חג המצות, חג השבועות (אשר בהם מוקרבים שני פרים)
- ראש השנה, יום הכיפורים ושמיני עצרת (אשר בהם מוקרב פר אחד).

בשיעור נתמקד תחילה בקרבן מוסף של שבת, לאחר מכן בקרבן מוסף של ראש החודש, ואח"כ נבחן את קורבנות המוספים האחרים, וננסה לראות מה ניתן ללמוד מהם על אופיים של המועדים.

השבת כמקרא קודש

כפי שקל לראות מהטבלה לעיל קרבן מוסף של שבת שונה מהותית מכל שאר קורבנות המוספים. בעוד ששאר קרבנות המוספים כוללים פרים, אילים, כבשים ושעיר עיזים לחטאת, קרבן מוסף של שבת הוא רק שנים כבשים לעולה.

על מנת לנסות ולהבין מדוע קרבן מוסף של שבת כה שונה משאר קורבנות המוספים, נחזור לפרשת המועדות שבויקרא כ"ג. פרשה זו מזכירה את מועדי ה' לפי סדר

מוסף של שבת מבטאים אפוא את עבודת ה' העומדת מעל הזמן - ביומיום ומדי שבת בשבת. בניגוד אליהם, קרבנות שאר המועדים מבטאים את הפריצה מן השגרה, ועל כן יש בהם ריבוי קרבנות מסוגים שונים.

ב. כפי שאמרנו לעיל, השבת קביעה וקיימא ונקבעה ע"י הקב"ה מששת ימי בראשית, ואילו מועדי ה' קשורים למעמד של בני ישראל ואף נקבעים על ידם. והבדל זה בא לידי ביטוי בכך שלגבי ראשי חודשים והמועדים נזכרת לשון שייכות לבני ישראל - "ובראשי חדשיכם", וככלל - "במועדיכם" (כ"ט, לג), וכן בביטוי החוזר "מקרא קודש יהיה לכם" (כ"ח, כה, כו; כ"ט, א, ז, יב). בעוד שלשון זו אינה מופיעה במוסף השבת ובקרבן התמיד.

את ההבדל בין הכבש האחד של קרבן התמיד ובין שני הכבשים של מוסף שבת מסביר רש"י הירש באופן הבא:

9. רש"י הירש על קרבן מוסף שבת:

"העולה הנוספת בשבת לקרבן התמיד מבטאת את אופיו המיוחד של היום. עולה זו דומה לקרבן התמיד ואין ביניהם אלא זה, שקרבן התמיד כולל כבש אחד, ואילו קרבן מוסף של שבת כולל שני כבשים. ומכאן שהבדל המשמעות שבין שני הקורבנות האלה דומה להבדל המשמעות שבין המספרים אחד ושניים בקורבנות ציבור. והנה כבר עמדנו על ההבדל המהותי שבין קרבן המבטא את האומה ע"י בהמה אחת, לבין קרבן המבטא אותה ע"י שתי בהמות. המספר אחד מבטא את האומה באחדותה, ואילו המספר השניים מבטא את האומה כריבוי של יחידים. וזה הוא גם ההבדל שבין עולת התמיד לבין עולת השבת. הכבש האחד של התמיד מבטא את האומה כאומה. כלל ישראל ניגש אל ה' המנהיג והמכוון את גורלו הלאומי, וכל אימת שאור היום עולה ויורד מחדשת האומה את נדר הנאמנות והציות, והיא מקבלת על עצמה להתמסר אל המטרות המותוות לה על ידי רועה, אדוניה, וריבונה.

בשני הכבשים של עולת השבת ניגשים כל היחידים של כלל ישראל אל בוראם ואדוניהם, כי ביום השבת הם שובתים מכל מלאכה, ובשביתה זו הם מניחים את עצמם ואת עולמם לרגלי ה' שהוא בורא העולם ואדונו. וכדרך שהם מקיימים את השבתון של השבת, כן הם מבטאים בעולת השבת ש"רועה ישראל" הוא גם הרועה של כל נפש בישראל ...

נמצאת אומר: בקרבן התמיד כבר ניגש ישראל אל ה' כיחידה לאומית אחת - כבש אחד עם עשרון אחד עם רביעית אחת של יין. אך ביום השבת הוא ניגש עוד פעם כריבוי לאומי, והרי הוא מייצג את כל הנפשות הכלולות באומה, ולפיכך הוא מביא שני כבשים עם שני עשרונים ועם שתי רביעיות של יין, ובמסגרת תודעת הכלל הלאומי הוא מבטא את יחסו של כל יחיד אל ה', ובתחושת הנברא שנתעוררה על ידי השבת הוא מביא יחס זה לידי תודעה חיה

נמצא שעות השבת איננה אלא עולת התמיד בשינוי גוון, והיא שונה מן התמיד רק בשני הכבשים הבאים במקום הכבש האחד של התמיד. משום כך מצות עולת השבת כתובה כאן בלא פתיחה מיוחדת - כגון "וביום השבת

קדש להקריב אשה לה' וגו' מלבד שבתות ה', שאין השבתות בכלל מועדי ה':

וראיה עוד, כי לא אמר בפרשה השניה "וידבר ה' אל משה לאמר" כאשר אמר בכל מועד ומועד, כי הדבור הראשון הוא היה מצות המועדים, אלא שהזכיר להם השבת לשלול ממנו זין המועדים, לא לבאר מצותיו ותורותיו, ולכן לא אמר בו "והקרבתם אשה לה'" כאשר אמר במועדים, והזכירה בסוף (בפסוק לח) עם הנדרים והנדבות שלא נזכרו כאן, כאשר פירשתי.

כלומר לדעת הרמב"ן, השבת אינה נכללת ב"מועדי ה'", אך היא נזכרת בפרק בגלל המכנה המשותף שבינה לבין המועדים, בהיות כולם "מקראי קודש", והרמב"ן שתי הוכחות לכך שהשבת אינה מוגדרת כמועד:

א. בכל המועדות נאמר "והקרבתם אשה לה'" - ביטוי שאינו נזכר כלל לגבי השבת.

ב. בסיום הפרק מוציאה התורה בפירוש את השבת מכלל המועדות, שהיא אומרת

7. ויקרא כ"ג, לז-לח:

"לז אלה מועדי ה', אשר תקראו אתם מקראי קדש: להקריב אשה לה', עלה ומנחה זבח ונסכים--דבר-יום ופיומו. לח מקלד, שבתת ה'; ומקלד מתנותיכם, ומקלד כל-נדריכם ומקלד כל-נדבתיכם, אשר תתנו, לה'"

הרב אמנון בזק מעיר שניתן להביא ראיה נוספת לדברי הרמב"ן, מכך שהכותרת הראשונה (הכוללת גם את השבת) היא "מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש", ואילו בכותרת השנייה - הכוללת רק את המועדים - נוספה מילה אחת: "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים". כלומר שיש להם זמן/תאריך קבוע (מועד), ובקביעת תאריך זה נוטלים בני ישראל חלק משמעותי - "תקראו אותם במועדים", על ידי כך שישאל מקדשים את החודשים הם מקדשים את הזמנים. לעומת זאת, השבת קביעה וקיימא מששת ימי בראשית, חוזרת מדי שבעה ימים, ואין היא קשורה לתאריך כלשהו. השבת היא זכר למעשה בראשית, ומבטאת את בעלותו המוחלטת של הקב"ה על העולם, ולכן אין לישראל כל חלק בקביעתה אלא רק בקידושה ושמירתה.

קרבן מוסף של שבת:

הבדל זה בין אופייה של השבת לבין אופיים של המועדים בא לידי ביטוי בכך שבשבת קרבן המוסף מתבטא רק בשני כבשים הנוספים על עולת התמיד, כפי שאומר הכתוב:

8. במדבר כ"ח - קרבן מוסף שבת:

ט וביום, השבת--שני-כבשים בְּנֵי-שָׁנָה, תְּמִימִים; וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים, סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן--וְנִסְכּוֹ. י עלת שבת בשבתו, על-עלת התמיד, וְנִסְכָּה.

קרבן מוסף של שבת דומה לקרבן התמיד בשני אספקטים חשובים:

א. קרבן התמיד משקף את עבודת ה' בשגרת היומיום - "את הכבש אחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (כ"ח, ד). ותפיסה זו של קביעות נשמעת גם בשבת - "עולת שבת בשבתו". כלומר קרבן התמיד וקרבן

התאריך שבו, הרי שראש החודש מבטא את עצם קיומה של מערכת קלנדרית, שכל קיומה מותנה בקיומם של חודשים המתחילים במולד הלבנה. ולכן ראש החודש מופיע בפרשתנו בין ימי החול והשבת מצד אחד לבין המועדים מצד שני. האופי הכפול הזה של ראש החודש בא לידי ביטוי בפסוקים: מצד היותו תלוי בזמן הוא דומה ליתר המועדים, ועל כן קרבנותיו זהים לקרבנות חג הפסח וחג השבועות; ברם מימד השגרתיות שבו דומה יותר לימי החול ולשבת, ועל כן מופיעה בו לשון הדומה לשבת - "ועלת חדש בחדשו לחדשי השנה" (כ"ח, יד).

רש"ר הירש רואה בראש חודש כמבטא רעיון מרכזי באמונה היהודית:

12. רש"ר הירש על ראש חודש:

"ראש חודש הוא יסוד מוסד של התודעה היהודית על ה', על העולם ועל האדם. בו החל ה' להניח את היסוד לאומתו שלו, ובו קבע את עובדת ה"חידוש" לעמוד של גאולת ישראל והאנושות. כי עובדת ה"חידוש", עובדת בריאת העולם וגאולת האדם על ידי מעשה חופשי של ה', היא ניגוד לרעיון התעתועים של ה"קדמות" הגורר את העולם ואת האדם למעמקי שאול של אשמה ומצוקה ... "חידוש" עצמנו, תחיה חדשה לשאיפה טהורה ולחיים של שמחה, גאולה מכל רע מוסרי, חברתי ופיסי, זקיפת קומתנו ביד ה' הפשוטה לנו למען נשאף לחזון המוסר והישע, התעלות חדשה לקרבת האור של אלוקינו למען נחלץ מן היגון של מחשכי המרחקים ששקענו בהם – הנה זו הקריאה היוצאת אלינו כל אימת שהלבנה מתחדשת. כי ה' אמר "החדש הזה לכם ראש חדשים" ובאותה שעה הוא קבע את חידוש הלבנה למופת המבטיח את "גאולתנו" כדרך שהוא קבע את הקשת לאות ברית של קיום האנושות

לפיכך כל אימת שהלבנה המתחדשת קוראת לנו ליצור את חודשינו – את תקופת התחדשותנו – הרינו מתקרבים אל ה' במקדש תורתו ומביאים לפניו קרבן. קרבן זה מבטא בשלמות את חזון היעוד שנקבע לנו בגורלינו ובמעשינו. בעולה הרינו נודרים לשאוף לעלות לרום פסת היעוד הזה, ובחטאת הרינו נודרים להתחזק בעתיד ולהישמר מכל ירידה. קרבן זה מבטא את יעודו האידאלי של ישראל, שהוא התכלית של גאולת מצרים ושל מתן תורה בסיני, והוא התכלית של המשך הנהגת ה' במהלך העתים."

ובפרושו לפרשת המועדים בספר ויקרא (ויקרא כ"ג י"ח) מסביר רש"ר הירש את משמעות פרטי הקרבן:

13. רש"ר הירש על ויקרא כ"ג י"ח:

"כבר עמדנו (לעיל פסוק י"ג-י"ג) על משמעות המספרים אחד או שנים בקרבנות ציבור, הם מבטאים את האומה ככלל אחד או כריבוי שנתלכד לכלל. מלבד אלה רק המספר שבע מצוי בדרך כלל בקרבנות ציבור. המוספים האמורים בספר במדבר (פרקים כ"ח-כ"ט) שונים זה מזה רק בשלשת המספרים האלה. וגם פרי החג, הפוחתים והולכים משלשה עשר ועד שבעה מבוססים על מספר שבע, ועוד יהיה עלינו להוכיח דבר זה בע"ה. כפי שהסברנו בישרון כרך ה את משמעות מספר שבע על-פי

תקריבו עולה לה' שני כבשים", אלא היא נראת כהמשך למצות קרבן התמיד.

וביום השבת שני כבשים – לשון זו מבליטה את שני הכבשים שהם אופייניים למוסף של שבת, בניגוד לכבש אחד של קרבן התמיד"

את המשמעות של המספרים אחד ושנים בקרבנות ציבור מרחיב רש"ר הירש בפרושו לפרשת המועדות בויקרא (ויקרא כ"ג י"ב-י"ג):

10. רש"ר הירש על ויקרא כ"ג י"ב-י"ג:

"והנה יש להבדיל בקרבנות ציבור בין באים אחד בין באים שנים, הבדל כעין זה מבואר בפרשת החצוצרות (במדבר יק י"ג-י"ד) אם בקשו לקרוא את הנשיאים והראשים – המייצגים את כלל האומה כיחידה אחת – היו תוקעים בחצוצרה אחת, אך אם בקשו לקרוא את העדה על כל חבריה, והכלל נתפס איפוא כריבוי, היו תוקעים בשתי חצוצרות.

כעין זה יש לומר גם ביחס לקרבנות ציבור. פר אחד, איל אחד, כבש אחד מבטאים את הכלל כיחידה אחת, ואילו שני פרים, שני אילים, שני כבשים הם ביטוי לכלל על כל פרטיו, והם תופסים את הכלל כריבוי. ..."

ראש חודש וקרבן מוסף בראש חודש

על פי מה שהסברנו עיל, ניתן לבאר גם מדוע ראש חודש אינו נזכר בויקרא כ"ג, שהרי ראש חודש אינו כלול בשני הגדרים של הפרק: מצד אחד, אין הוא מוגדר "שבת שבתון" ואין בו דין "מקרא קודש"; ומצד שני, על אף היותו קשור למימד התאריך, אין לתאריך שלו משמעות מיוחדת. כיוון שכך, אין הוא נקרא "מועד", כפי שברור מהפסוק - "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ותקעתם בחצצרת..." (י, י). שבו מבדילה בתורה בפרוש בין ראשי חודשים ובין המועדים. לאור זאת נשאלת השאלה, מהו מעמדו הייחודי של ראש החודש, וננסה לעלות על שאלה זאת תוך התבוננות בקרבן מוסף של ראש חודש.

קל לראות מהטבלה לעיל שקרבנות ראש החודש זהים לחלוטין לקרבנות חג הפסח וחג השבועות. נראה, שמסיבה זו הציע ראב"ע הסבר מעניין מאוד לראש החודש בפרשתנו:

11. ראב"ע כ"ח, יא

"ובראשי חדשיכם - אמר ר' משה הכהן הספרדי נ"ע, שפירושו חודש ניסן, כי כן כתוב 'ראשון הוא לכם' ואחר כך אמר 'זאת עולת חדש בחדשו', שיעשו כן בכל חדש, על כן הוסיף 'לחדשי השנה'. ופירושו נכון הוא. ואף על פי שיש לטעון על יו"ד 'ובראשי חדשיכם' (שלפי זה ראשי חודשים רבים ולא רק על ניסן) - רק בעבור שמצאנו 'הנה חדש מחר' (ולא אמר ראש חודש, סימן שרק ניסן נקרא ראש חודשים), ישר דיבורו."

כלומר, לדברי האבן עזרא, באופן בסיסי פרשת ראש החודש מתייחסת דווקא לראש חודש ניסן, שהוא אכן בעל משמעות מרכזית כראש השנה של התורה, ושאר ראשי החודשים יונקים את משמעותם ממנו.

ומסביר הרב אמנון בזק שמפירושו של ראב"ע אנו לומדים שלמרות שאין לראש חודש משמעות מצד

ולא יחטא, ממילא יש צורך להוסיף לקרבנות המועדים גם קרבן חטאת לכפר על חטא.

שתי מערכות של מועדים:

כפי שראינו לעיל על פי קורבנות המוספים ישנם שתי מערכות של מועדים:

- ראש חודש, חג המצות, חג השבועות (אשר בהם מוקרבים שני פרים)
- ראש השנה, יום הכפורים ושמיני עצרת (אשר בהם מוקרב פר אחד).

על מנת להבין מדוע הכתוב יוצר שתי מערכות שונות של קורבנות נפנה תחילה לבעיית תחילתה של השנה היהודית.

בשמות י"ב, ב' אנו קוראים: "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה." כלומר, חודש ניסן מהווה את תחילתה של השנה היהודית.

אולם, כידוע, אנו חוגגים את ראש השנה בתשרי (ראה מסכת ראש השנה פ"א, מ"א). ואמנם, בשמות כ"ג, טז הכתוב אומר: "וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה." כלומר, חג הסוכות נחוג בצאת השנה. כך נאמר גם בכתוב המקביל בשמות ל"ד, כב: "וחג האסיף תקופת השנה", שכאשר השנה גומרת הקפה שלמה (מסתיימת) יש לחוג את חג הסוכות.

נמצאנו למדים, ששני ראשי שנים הם: האחד בניסן והשני בתשרי (בו נחוג סוכות האמור).

הרב יונתן גרוסמן מסביר ששתי מערכות החגים קשורות לחלוקה בסיסית זו של לוח שנה כפול (האחד שהתחיל בתשרי והשני שהתחיל בניסן).

- מערכת הקורבנות הראשונה קשורה לחגי ניסן, כלומר, לחגי יציאת מצרים. ראשי חודשים מובאים בכפיפה אחת עם הציווי של ה' למשה ולאחרון על אודות יציאת מצרים, חג המצות הוא זכר ליציאת מצרים, וחג השבועות - שאין לו תאריך מלבד היותו יום החמישים ליציאת מצרים - הנו המשך רציף של זכרון יציאת מצרים.

- במקביל ניצבת מערכת הקורבנות השנייה, הקשורה לחגי תשרי. ראש השנה, יום הכפורים ושמיני עצרת חלים כולם ב"חדש השביעי", שהוא גם החודש הראשון לשנה החקלאית.

שתי מערכות אלו באים לידי ביטוי במספר הקורבנות הזוהה שיש להקריב בכל אחת מהן, או ליתר דיוק במספר הפרים (שהרי בכל החגים יש להקריב שבעה כבשים ואיל אחד). בעוד שבחגי ניסן יש להקריב שני פרים, בחגי תשרי יש להקריב פר אחד בלבד.

החזקוני מסביר את העובדה שבחגי תשרי יש להקריב רק פר אחד בסיבה טכנית:

15. החזקוני:

"אבל של ראש השנה ויום הכיפורים ושמיני עצרת אין בהם אלא פר אחד, בראש השנה משום דאיכא שני מוספים של ראש חודש ושל ראש השנה, וביום הכיפורים אילו ופר של אהרון ושעיר הגרלה, משום הכי

רעיון השבת. הוא רומז לאל היחיד והנסתר, הקשור לעולם הנגלה, והתמגלה והשולט והנוהג בעולם הנגלה.

על פי זה יש לבאר את משמעות שבעת הכבשים כאן. שהרי זו משמעות הכבש בקורבן יחיד, הוא מבטא את האדם, ההולך אחרי ההנהגה העליונה והתולה בה את גורלו, וכעין זה משמעות הכבש בקרבן ציבור, הוא מבטא את האומה מצד גורלה התלוי בהנהגה העליונה. נמצאת זו משמעות שבעת הכבשים של קרבן ציבור, הם מבטאים את האומה, שהאל היחיד והנסתר קשור בברית גורלה, הוא שולט ונוהג בגורלה, מתגלה בגורלה, וגורלה איננו אלא התגלות ה' באנושות.

כן הסברנו במקומות שונים שהפר מבטא את האדם העובד את ה' במעשיו, ואילו האיל מבטא את האדם העובר לפני ריעיו ברוב איל ומורה להם את הדרך. ועל פי זה יש להסביר את קרבנות המועדים – שאב הטיפוס שלהם הוא מוסף של ראש חודש: "פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים" לעולה "ושעיר עיזים אחד לחטאת". קרבן זה מבטא את האומה המזומנת להיוועד עם ה', כל יחיד שבה הוא עובד את ה', ולפיכך האומה בכללה עוברת ברוב איל לפני שאר האומות וקוראת להם לבוא בעקבותיה. כל דברי ימיה אינם אלא אצבע אלהים, ויד ה' מתגלה בהם, ולפיכך בכל הבחינות האלה היא מתמסרת כליל לעבוד את ה' במעשיה..."

"ישראל יהא אומה שכל אחד מחבריה עובד את ה' ברעננות נעורים נצחית ("פרים בני בקר שנים"), ולפיכך הופעתה הכללית של האומה בעדר האנושי של ה', היא תהיה מופת לשאר כל האומות ותעבור לפניהם בכח שנתברך בידי ה' ("איל אחד"), וכל דברי ימיה אינם אלא אצבע אלהים המעידה על ה' בקורות העיתים, וכעדר המונהג בידי ה' הם מתהלכים ברעננות נעורים בת אל-מות ("כבשים בני שנה שבעה") ...

ונמצא שקרבן ראש חודש הוא אב טיפוס לכל קורבנות המועדים. וכעין זה, קביעת כל המועדים וקריאתם "מקרא קודש" תלויה בקידוש החודש ובקביעת ראש חודש"

לסיום הדיון בקרבן ראש חודש שכפי שאמר רש"י הירש הוא אב טיפוס לקרבנות המועדים נשאלת השאלה מדוע אנו מקריבים שעיר חטאת? ראינו לעיל רש"י ראה בשעיר החטאת את החויבות של עם ישראל להשמר מהחטא. רשי על האתר אומר:

14. רשי על "שעיר עיזים לחטאת":

"ושעיר עיזים – כל שעירי המוספין באין לכפר על טומאת מקדש וקודשיו, הכל כמו שמפורש במסכת שבועות (ט' א'), ונשתנה שעיר ראש חודש שנאמר בו לה' ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד ושאר השעירים למדין ממנו"

הרב אמנון בזק מרחיב את הרעיון של רש"י ששעיר החטאת מכפר על טומאת מקדש וקודשיו בשוגג שאדם אפילו אינו מודע לו, מסביר את שעיר החטאת באופן הבא: מכיון שבמועדות ישנה מעורבות של האדם בקידוש החודש ומכיון שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב

סגי להו בפר אחד, ובשמיני עצרת פר אחד כנגד כל ישראל גוי אחד"

7. לעומתו רש"י הירש (ויקרא כ"ג י"ח) עקבי לשיטתו מסביר את הטעם לכך באופן הבא:

רש"י הירש על ויקרא כ"ג י"ח:

"... שכן בראש השנה וביום כיפור הרי תפקיד הכלל הוא נקודת המוצא, שממנה יתעלה כל יחיד כדי לשוב למעמד של עובד ה'. וכעין זה בשמיני עצרת, ישראל יזכור את המשמעות הנצחית של כלל ישראל – שלא תאבד לעד למרות כל חסרונות היחיד. הוא גוי אחד לאל אחד וספר תורתו בידו, רעיון זה הוא מקור שמחתו"

כלומר על פי רש"י בעוד שברגלים ישנו את האספקט האישי, את השגחת ה' הפרטית, הרי שיסודם של ראש השנה, יום הכיפורים ושמיני עצרת הוא כלל ישראל. רק כלל ישראל יכול להמליך באופן שלם את הקב"ה, יכול לבא ולבקש מחילה ביום הכיפורים, ולהתאחד עם הקב"ה בשמיני עצרת.

אפשר להסביר את שתי מערכות המועדים, כשני צירי זמן המעמידים את האדם היהודי אל מול שתי חוויות יסודיות, הבאות לידי ביטוי בחגים. מערכת המועדים של שלשת הרגלים מבטאת את השגחת הקב"ה על עמו:

- הן ברמת הכלל בבחינה של הרגלים כזכר להתגלות ההיסטורית של הקב"ה על עמו, בבחירה בהם המתבטאת בתפקידם לקדש חודשים, בגאולתם ממצרים בפסח, במתן תורה בשבועות, ובסוכות המהוות זכר לענני הכבוד בהם הושיב הקב"ה את בני ישראל במדבר.

- והן ברמת הפרט כמועדים המבטאים את השפע החקלאי של הקב"ה לכל פרט ופרט, כאשר שלשת הרגלים מהווים את חגי הקציר והאסיף וההודאה של כל פרט לקב"ה את טובה שהשפיע עליו.

לעומת זאת מערכת המועדים של חודש תשרי מבטאת את שאיפת האדם להתעלות ולהתקרב לקב"ה תחילה בהמלכתו בראש השנה, בהמשך בבקשת הסליחה והמחילה ביום הכיפורים, שהיא תאפשר את הדבקות בקב"ה המגיעה לשיאה בשמיני עצרת.

הנחת היסוד של שתי מערכות החגים היא שליטתו של ה' על המציאות ועל המאורעות המתרגשים ובאים בה, אולם בחגי ניסן ממוקדת החוויה היהודית במאורעות עצמם, בעוד שבחגי תשרי ממוקדת החוויה היהודית במפגש ישיר עם ה'.